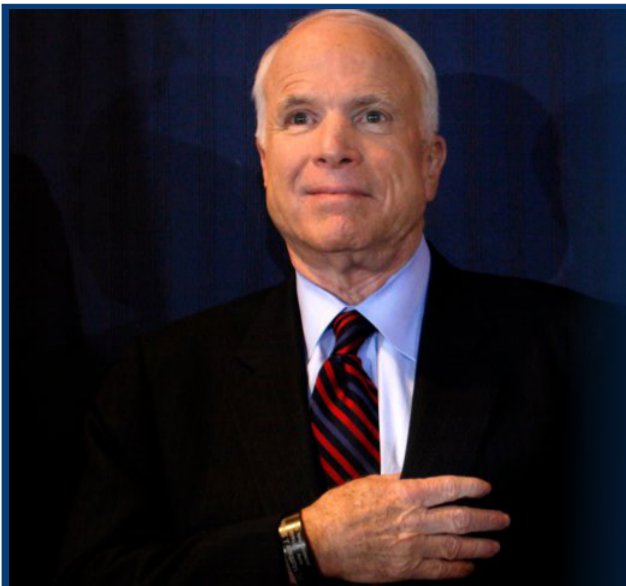

אמריקה מתאבלת: הסנטור ג'ון מקיין ז"ל

ידיד ישראל מובהק, גיבור מלחמת וייטנאם, דמות נערצת בפוליטיקה האמריקאית ואחד מותיקי הסנטורים - הכירו את הסנטור הקשיש שנפטר השבוע • הסנסון המתקשר עם טראמפ, מול הקשר עם שני הפוליטיקאים שהפסיד להם - הנושאים בוש ואובמה, ההשפעה הנוכחית בארה"ב והקשר ההדוק עם הסנטור היהודי ג'ו ליברמן

אריה לוי ואוריאל צייטלין

ג'ון מקיין, גיבור מלחמה ובכיר במפלגה הרפובליקנית - מטעמה התמודד בבחירות לנשיאות ארצות הברית ב-2008 והפסיד לברק אוסביין אובמה - הלך ביום ראשון לעולמו, לאחר מאבק ממושך במחלת הסרטן. בן 81 היה במוותו. בשנה האחרונה סבל מקיין מהמחלה הידועה שהלכה והתפשטה בגופו, כאשר ביום ששי האחרון הודיעה משפחתו כי הוא מפסיק לקבל טיפולים רפואיים.

הנשיא דונלד טראמפ, שלא היה מאוהדיו הגדולים - החליט להניח בצד את הפוליטיקה. בציון בחשבון הטוויטר שלו כתב טראמפ: "אני שולח את תנחומיי הכנים ואת הערכתי למשפחתו של הסנאטור ג'ון מקיין. ליבנו ותפילותינו נתונים עמכם". סינדי, אשתו של מקיין, צייצה בחשבון הטוויטר שלה: "הלב שלי שבור, הוא הלך בעולמו בתנאים שלו, מוקף באנשים שאהב, במקום שאהב יותר מכל".

ידיד אמת של ישראל

ראש הממשלה בנימין נתניהו הגיב בבוקר שלאחר הפטירה: "בצער רב קיבלתי את הבשורה על מותו של ג'ון מקיין, פטריוט אמריקני גדול וידיד אמת של ישראל. תמיד אוקיר בלבי את הידידות האיתנה שלו כלפי עם ישראל וכלפיי באופן אישי. תמיכתו העקבית בישראל נבעה מאמונתו בערכי הדמוקרטיה והחופש. מדינת ישראל מצדיעה לג'ון מקיין".

שרת המשפטים איילת שקד כתבה בחשבון הטוויטר שלה: "ג'ון מקיין היה אחד מידידיה הגדולים של ישראל. גיבור אמריקאי, שסירב להשתחרר משוביו במלחמת וייטנאם טרם שחרורם של לוחמים אחרים. אהב את ארצו בכל מאודו והכיר את אתגריה של מדינת ישראל. לאורך 36 שנות שירותו הציבורי בבית הנבחרים ובסנאט ממשלות ישראל ידעו תמיד שיש להן שם

חבר. יהי זכרו ברוך".

ראש הממשלה לשעבר, אהוד ברק, הגיב: "גיבור אמריקאי. וככל שזה נדיר כיום, גם מנהיג פוליטי עם עקרונות. ידיד ענק של ישראל. בעיקר של בטחון ישראל - וחבר אישי יותר מ-20 שנה. איש שהיה מרחק נגיעה מהבית הלבן ומעולם לא נפל ברוחו. לא בשבי בוואטסן ולא בשיאי הקריירה בווייטנאם או בסירוריו בעולם".

סיפור אמריקני

מקיין אינו סנטור אמריקאי שגרתו. הוא מודל בהרבה תחומים ונחשב לדמות נערצת במדינה. מקיין אומנם לא היה נשיא, אבל היה מי שהעדיף את המדינה לפני אינטרסים אישיים. כאמור, למרות היותו איש אהוד, ניתן לראות כי בציון שהקדיש הנשיא, הוא רק הביע תנחומים למשפחה, אך לא הרבה לדבר על מהותו של מקיין, זאת בגלל שמקיין חשב כי טראמפ מוביל את ארה"ב לאברון. גם המסר האחרון של מקיין היה כנגד הנשיא - הוא ביקש כי הנשיא טראמפ לא יגיע להשתתף בהלווייתו. שני פוליטיקאים הביסו את מקיין בבחירות לנשיאות, האחד מהם הוא בוש והשני הוא אובמה, ובמקרה שלהם, ביקש כי יבואו להלווייתו ואפילו ביקש שהנשיא אובמה יספיד אותו.

אך למרות היריבות הפוליטית, אין ולו לתושב אחד, חוסר הערכה על פעילותו הענפה למען ארצות הברית.

ג'ון מקיין היה גיבור מלחמה, מוכן לצאת תמיד למאבק פוליטי. מדינאי שפועל על פי צו מצפונו. הוא מצוטט כמי שאמר כי "אין דבר אצילי יותר מלפעול למען מטרה גדולה יותר ממטרותך האישיות", כשכוונתו לארה"ב כמובן. הוא נולד לשני דורות של אנשי צבא בכירים מאוד ואף לו יש סיפור צבאי אדיר שללא ספק מאפיין אותו ונתן לו נקודות זכות רבות.

בגיל 30 השתתף בקרב הראשון שלו במלחמת וייטנאם. במשימה ה-23 שלו, ב-1967, טיל פגע במטוסו. הוא נטש את

המטוס, נתפס על ידי הווייטנאמיים, הוכה ובילה יותר מחמש שנים כאסיר מלחמה. על פי מה שסיפר, הקשרים שרקם עם אסירים אחרים, שינו את חייו: "האחוזה לנשק, החברות, אהבה שחשנו זה לזה, הן עדיין החוויות המשמעותיות ביותר בחיי", אמר.

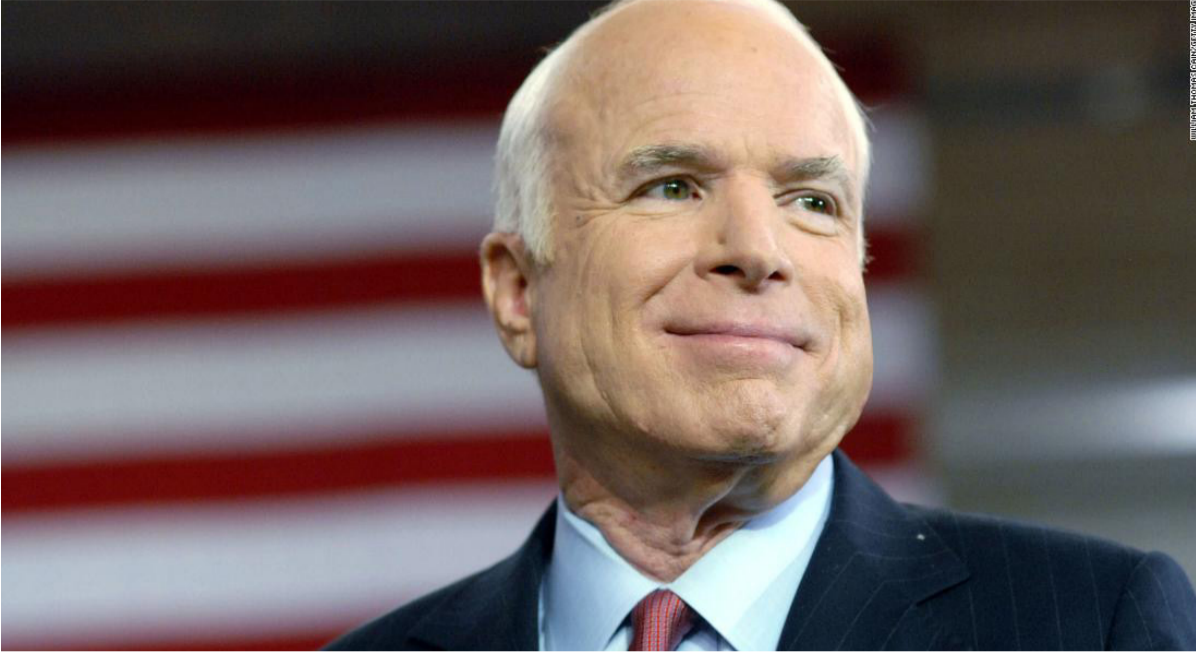
באמצע 1968 מונה אביו של מקיין למפקד צי האוקיינוס השקט של ארצות הברית, ושוביו של מקיין הציגו לו להשתחרר, הן לשם יחסי ציבור, והן לשם גרימת דמורליזציה אצל החיילים האמריקנים שיראו שבעלי ייחוס זוכים ליחס מועדף. אולם מקיין סירב להשתחרר אלא אם כן כל מי שנלקח לפניו בשבי ישוחרר גם. בעקבות כך הוחרף היחס של שוביו כלפיו, והוא עונה עד שחתם על "וידוי" שבו השתמשו שלטונות צפון וייטנאם לצורכי תעמולה. במהלך תקופת העינויים ניסה מקיין להתאבד, אך שומריו סיכלו זאת. בשנת 1969 החל להשתפר היחס כלפי השבויים האמריקניים, ובהם מקיין, אולם הוא שוחרר רק ב-14 במרץ 1973, אחרי חתימת הסכם הפסקת האש בין ארצות הברית לצפון וייטנאם.

זו לא הפעם היחידה שמקיין היה קרוב למוות: בשירותו בחיל האוויר האמריקאי, כמעט נהרג בתאונה בנושאת המטוסים פורסטל. בעת שעמד להמריא, רקטה שנפלטה ממטוס אחר פגעה במטוס שליידו, וגרמה לשרשרת התפוצצויות ושריפה שבהן נהרגו 134 מאנשי צוות נושאת המטוסים והטייסים. מקיין הצליח לצאת מהמטוס וניסה לעזור לעוד טייס להיחלץ, אך התפוצצות נוספת העיפה אותו ממקומו והוא נפגע קלות מרסיסים. האסון השבית את נושאת המטוסים, ומקיין התנדב לעבור לנושאת מטוסים אחרת, אוריסקני.

המעבר לבית הנבחרים

לאחר שחרורו, חזר הביתה נכה והתקבל כגיבור מלחמה. לאחר 8 שנים, עבר לגור באריזונה עם אשתו השנייה סדני. שנה לאחר מכן, הוא נבחר לבית הנבחרים של ארה"ב, שם כיהן שתי

קדנציות. בשנת 1986 מקיין זכה במושב בסנאט של ארה"ב והחזיק בו יותר משלושה עשורים.

מחוקק הוא נשאר קרוב לסוגיות צבאיות. הוא נאבק בהוצאות ממשלתיות פופוליסטיות ועבד יחד עם הדמוקרטים על רפורמה במערכת הבריאות. נכונותו ללכת נגד מפלגתו זיכתה אותו לפעמים במוניטין של מי שהולך נגד הזרם.

בשנת 1999, הוא הכריז על התמודדותו במרוץ לנשיאות, אבל כבר מתחילת המרוץ ג'ורג' בוש הסתמן כמועמד המוביל, וזכה לתמיכת הממסד הרפובליקני. מולו הציג מקיין מסר של רפורמות בממשל ומלחמה בהשפעת בעלי אינטרסים על הפוליטיקה. לבסוף ניצח ג'ורג' בוש את יריבו. ב-2008 הוא נבחר למועמד לנשיאות מטעם המפלגה הרפובליקנית ובקמפיין העמיד אוטובוס עליו נכתב "דיבור ישרי אקספרס", מה שהפך למסע הבחירות שלו, כאשר הוא חצה את הארץ לאורכה ולרוחבה וגייס בוחרים בהבטחות להורדת המיסים, לביטחון לאומי, לרפורמת הגירה ולהפחתת הרגולציה על מערכת הבריאות. אך בפועל הוא הפסיד במרוץ לעמיתו לסנאט, ברק אובמה.

וזה הזמן לחזור להתחלה: בשלב זה, החלה כהונתו של טראמפ. מקיין התגלה כאחד ממבקרי החריפים ביותר והיה אחד מחמשת הסנאטורים הרפובליקנים חסרי המורא שהתריסו כנגד הנשיא במהלך כהונתו הראשונה לנשיאות ועוד לפני זאת, כבר בערב הבחירות, הייתה ניכרת אי האהבה של מקיין לנשיא טראמפ.

בבחירות 2016 הסתייג ממועדותו של דונלד טראמפ במסגרת הפריימריז במפלגה הרפובליקנית. טראמפ אף התייחס למקיין בזלזול כשאמר עליו כי "הוא אינו גיבור מלחמה כי הוא נפל בשבי". עם זאת, כשנבחר טראמפ למועמד המפלגה לנשיאות, הודיע מקיין כי יתמוך בו במרוץ חרף הסתייגותו ונחשב לאחד מהרפובליקנים הביקורתיים ביותר כלפי האיש ומדיניותו, אך בתקופה של סערה פוליטית זו, נאלץ מקיין להתמודד עם תהפוכות משלו: בשנת 2017 הוא אובחן כחולה במחלה הידועה שפגעה בו במוח. לאחר ניתוח שעבר, הוא חזר אל הסנאט להצבעה קריטית. מפלגתו דחפה לביטול רפורמת הבריאות של אובמה, ופה המוניטין שלו כמרדן, קיבל עורך משמעות, כאשר הוא חיבל במאמצי הרפובליקנים בהצבעתו המתריסה נגדם. לאחר מכן הוא אמר: "המוניטין שלנו, דמותנו, הם הדברים היחידים שאנו משאירים לאחר עזובנו את העולם".

אבל לאומי

שמואל רוזנר, מומחה לארה"ב, המכון למדיניות העם היהודי, מסביר על התחושה בארה"ב בעקבות מותו של 'הגיבור הלאומי': "זה אכן מתוקשר, אבל לא מאוד מורגש ברחובות. לא צריך להגזים. אבל היו כמה דברים ברמה הלאומית, הורדת דגלים בכמה מקומות, בתקשורת הוא כמוזן וזכה להרבה מאוד תשומת לב. צריך לזכור שבסופו של דבר מקיין מכין אותנו כבר כמעט שנה לאירוע הזה. זה לא משהו שנפל כרעם ביום בהיר על ארה"ב. כולם מבינים שזה הולך לשם, הוא כבר אמר כמה פעמים דברי פרידה. וכמנהיג ברמה הלאומית תשומת הלב לא נתונה כל כך אליו, אלא לנשיא ולבחירות לקונגרס שיהיו עוד כמה חודשים. כך שמקיין כבר עשה את שלו בהשפעה על סדר היום הלאומי. וכבר מזה תקופה שהשפעתו אינה גדולה".

יתכן שבישראל זה יותר דרמטי באופן יחסי מאשר בארה"ב?
 "לא. מבחינת התקשורת ודאי שסיקור מותו וכך גם הלווייתו וכו' משמעותיים ודרמטיים, אבל כאשר להשפעה על האזרח האמריקאי וסדר היום האמריקאי - לא צריך להיסחף. הוא איש מוכר ואהוב מאוד על הרבה אנשים שמת, והוא מקבל את ההספד הראוי לו, אך זה לא שינה את אמריקה באופן ממשי".
מה ההתרשמות שלך מהאיש ברמה האישית?

"פגשתי אותו מספר פעמים וראיתי אותו רבות בהופעות שלו. תשמע, הוא בסופו של דבר היה פוליטיקאי ומדינאי, איש חכם, קצר רוח, מלא הומור עם עקרונות ברורים, סדר יום בדרך כלל די ברור, עם סנטימנטים מגובשים. הוא התאפיין בדיבור ישר, אמר מה שהוא חושב, לא שיחק הרבה משחקים, לא ניסה להחליק את המציאות במילים מכובסות. זה היה יתרונו ובמקרים רבים גם חסרונו.

"הוא היה עוף מזור בעולם הפוליטי בעיקר בגלל עצמאותו. הוא לא הכפיף את עצמו לסדר יום מפלגתי מחנאי אלא בכל נושא גיבש בעצמו את העמדה שלו ופעל על פי צו מצפונו".

מה אנחנו פחות יודעים עליו?

"אני לא יודע מה להשיב על השאלה הזו. היו לו חיים אישיים מורכבים. פרידות ואימוץ ילדים, בין השאר ילדה שאימצו מבנגלדש שהייתה אחת הסיבות להשמצתו בקמפיין הבחירות של שנת 2000 מול ג'ורג' בוש במדינת קרוליינה. הוא עשה גם דברים חריגים, שאחד הבלולים שבהם היה הבחירה בשרה פיילין להיות סגניתו בבחירות 2008. לזכותו יאמר שגם אחרי שהפסיד בבחירות וגם אחרי שהבין שהבחירה בפילין הייתה טעות והוא הלך אחרי עצת יועצים בקמפיין ולא אחרי מה שהוא רצה לעשות. הוא מעולם לא הצטרף לעליהוים על פיילין, תמיד נזהר בכבוד ודיבר עליה בצורה מכובדת ומנומסת, גם כשלא היה צריך ממנה דבר. זה דבר שמאוד מצא חן בעיניי.

"צריך לומר שאחד מידידיו הקרובים הוא אדם מאוד מוכר בישראל, הסנאטור ג'ו ליברמן, יהודי שהיה מועמד לסגן הנשיא. במשך תקופה ארוכה הם היו מעין שלישיית סנאטורים - ג'ו ליברמן ג'ון מקיין ולינדזי גראהם שפעלו יחד כדי להשיג את המטרות שלהם".

מה היו ההשלכות על ישראל לו היה נבחר לנשיאות ארה"ב?
 "זה ברור לגמרי שאם הוא היה נבחר לנשיא בשנת 2008 ולא ברק אובמה הסכם הגרעין לא היה מגיע כפי שהוא לחתימה, מקיין היה אדם הרבה יותר ניצי לעומת אובמה, אני חושב שהתגובה הצבאית במלחמה בסוריה הייתה נראית אחרת לגמרי משום שמקיין סבר שלארה"ב יש מחויבות מוסרית למנוע את הטבח שהתחולל בסוריה ואפשר לשער שכנשיא היה מתנהג בהתאם.

"אני לא יודע אם ועד כמה היה נוהג אחרת מאובמה בכל הקשור לסכסוך הישראלי-פלסטיני. מקיין היה ללא ספק

אוהד ישראל גדול וגילה הבנה עמוקה לצרכים הביטחוניים והאסטרטגיים שלה. מצד שני דעתו לא הייתה נוחה מהכיבוש הישראלי המתמשך בשטחי יו"ש. מקיין היה יכול לעשות את מה שאובאמה לא יכל לעשות וזה מצד אחד להיות תומך מובהק וחד משמעי של ישראל, כך שהציבור בישראל יעריך אותו וייתן בו אמון וכך יוכל להפעיל לחץ אפקטיבי יותר על ממשלת ישראל. אובאמה לא זכה מעולם לאמון ישראלי ולא הצליח מעולם גם להפעיל לחץ אפקטיבי על ממשלת ישראל".

איך אפשר להסביר את העובדה שדווקא שני הפוליטיקאים שהביסו אותו, בוש ואובאמה, היו רצויים מבחינתו בהלוויה ואילו הנשיא ממפלגתו דונלד טראמפ התבקש שלא להופיע?

"תראה, מקיין חשב שהבחירה באדם כמו דונלד טראמפ היא ביזיון ושהאופן בו הוא מכהן כנשיא ארה"ב הוא ביזיון, ולכן לא הייתה הפתעה גדולה בכך שהוא לא חפץ שטראמפ יופיע בהלווייתו. ואין הפתעה גדולה בזה שטראמפ לא מעריך את האופן שבו מקיין התייחס אליו. שני האישים האלה היו על סכינים כבר תקופה מאוד ארוכה וחוסר ההערכה ההדדית ביניהם לא הוסתר מעיני הציבור. העובדה שמקיין הזמין את שני האנשים שהביסו אותו להספיד אותו בהלוויה מעיד בין השאר על המסלול המאוד מיוחד ומשונה שמקיין עשה בפוליטיקה.

"המקרה מול בוש יותר מרשים, כי בינו לבוש זרם הרבה יותר דם רע. בשנת 2000 בוש ניצח אותו בצורה מכווערת מאוד, תוך שמקורביו משמיצים אותו השמצות פרועות חסרות שחר במהלך הקמפיין. אך למקיין הרבה זמן לסלוח לבוש על מה שקרה במערכת הבחירות ההיא, אבל בסופו של דבר השניים הגיעו להבנה ואפילו לידידות ביניהם סביב המטרה המשותפת שהייתה להם בתגובה לפיגועי ה-11/9 והמלחמות באפגניסטן ובעיראק. המאבק של בוש לדמוקרטיזציה במזרח התיכון שמקיין תמך בו. "מה שהוביל אותם מדם רע בחזרה למצב של שיתוף פעולה וידידות הייתה מטרה מדינית אידיאולוגית משותפת. כי בשנת 2000 אחרי הבחירות הייתה כמעט שנאה של מקיין לג'ורג' בוש. במקרה של אובאמה זה פחות מפתיע. כי שניהם החליטו וגם עמדו בכך במרבית הזמן לקיים מערכת בחירות עניינית ומנומסת, כמו שהייתה ביניהם בשנת 2008, זאת הייתה אחת ממערכות הבחירות המנומסות והרגועות ביותר בתולדות ארה"ב. ללא השמצות אישיות כמעט, היו רגעים שמקיין הגן על אובאמה ושיבח אותו, היה אירוע בבית הלבן שמקיין דיבר שבחים על ברק אובאמה והיו גם רגעים שאובאמה הגן על מקיין מכל מיני מתקפות נגדו. למרות שמקיין היה בצד המפסיד לא ראינו עוינות בין השניים.

"למקיין הייתה ביקורת קשה על תפקודו של אובאמה כנשיא, והוא מתח עליו ביקורת, אבל זו הייתה תמיד קשה ועניינית לא אישית. ואני לא מופתע מהעובדה שמקיין רוצה את אובאמה כאחד ממספידיו. מה שכן מעניין לראות זה את הדרך הארוכה והשינוי העצום שעברה ארה"ב מאז הבחירות ב-2008 להיום. סוג יחסים שהיו אז בין מקיין לאובאמה של 2008 קשה מאוד לדמיין אותו לנוכח הקרב העכור והמכוער בין טראמפ לקלינטון ב-2016".

מה היה חסר לו כפוליטיקאי שבגלל זה הוא הובס פעמיים?
 "זה לא מצב זהה בשתי המערכות הללו. ב-2008 הרפובליקנים הלכו עם המועמד הממסדי שהיה ג'ורג' וו בוש ומקיין היה עצמאי מדי וסורר מדי, הממסד הרפובליקני לא תמך בו ולכן הוא הפסיד בפריימריז לבוש. בשנת 2008 הוא היה בכיר הרפובליקנים שהיה אפשר להעמיד לבחירה, ולכן הוא כן הגיע לקונגרס ולבחירות הכלליות אבל להערכתו בשנת 2008 אחרי 8 שנות בוש, אחרי המלחמה בעיראק, אחרי הוריקן קתרינה, אחרי המשבר הכלכלי הגדול - אף מועמד רפובליקני לא יכל לנצח אף מועמד דמוקרטי ולכן הבחירה של אובאמה היא מובנת מאליה".

בשבי